

Семенова К. Д.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Ведення підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки завжди супроводжується ризиками, можливістю банкрутства суб'єкта господарювання. Тому необхідність оцінки ризиків завжди є актуальною, оскільки дозволяє зменшити негативні наслідки реалізації ризиків і запобігти можливому банкрутству підприємства.

Зростаюча останнім часом кількість банкрутств серед українських підприємств підвищує вимоги до використання різних методів прогнозування його ймовірності. Це, у свою чергу посилює додаткові вимоги до методів і моделей, які використовуються для цього. Тим більшою є дана проблема для інвесторів, які, вкладаючи кошти в економіку України хотіли б знизити свої фінансові ризики.

Проблемні питання аналізу ризиків, у тому числі й банкрутства підприємств, знайшли своє відображення в низці робіт зарубіжних та українських вчених-економістів, зокрема Е. Альтмана, У. Бівера, Д. Дюрана, В. Вітлінського, Р. Ліса, А. Матвійчука, Г. Спрінгейта, Р. Таффлера, О. Терещенка та ін. Однак використання пропонувані авторами методик іноді дає суперечливі результати.

Метою дослідження є порівняльний аналіз моделей оцінювання ризику банкрутства суб'єктів господарювання, обґрунтування рекомендацій щодо їх використання для підприємств України.

В економічній літературі відома низка моделей, які дають змогу прогнозувати банкрутство підприємства. Перше фундаментальне дослідження щодо прогнозування ризику банкрутства за допомогою моделювання, заснованого на методиці дискримінантного аналізу, було зроблене американським економістом Е. Альтманом у 1960-х роках і воно стало відправною крапкою подальших численних розробок. Згодом Е. Альтман запропонував декілька моделей. Найбільш прийнятною для умов економіки України є модель, яку автор запропонував для компаній, акції яких не котируються на біржі. Ця модель, яку інакше називають "індекс Z", має такий вигляд [1]:

$$Z=0,717x_1 + 0,847x_2 + 3,107x_3 + 0,42x_4 + 0,995x_5$$

x_1 – частка оборотних коштів (чистого оборотного капіталу) в активах;

x_2 – рентабельність активів, розрахована за нерозподіленого прибутку;

x_3 – поточна рентабельність активів, розрахована за балансового прибутку;

x_4 – співвідношення власного і позикового капіталу;

x_5 – оборотність активів.

Віднесення компанії до певного класу ймовірності ризику банкрутства здійснюється на підставі таких значень індексу Z:

якщо $Z=1,23$ і менше – "Червона" зона, існує ймовірність банкрутства;

від 1,23 до 2,9 – "Сіра" зона, прикордонний стан, імовірність банкрутства невисока, але не виключається;

2,9 і більше – "Зелена" зона, низька ймовірність банкрутства.

Розвиваючи методичний підхід, запропонований Е. Альтманом, економістами західних країн розроблено низку моделей, що дозволяють здійснювати прогнозування ризику банкрутства підприємств. Серед них найбільш застосовуваними є моделі Р. Таффлера, Р. Ліса, Г. Спрінгейта та ін. Загальним недоліком таких моделей є: по-перше, направленість на підприємства країни-розробника, оскільки для побудови моделей використовується інформаційна база підприємств власної країни розробника; по-друге, з точки зору постійних змін, що відбуваються в сучасних умовах господарювання, пропоновані моделі є статичними, по-третє, структура капіталу підприємств України має свої особливості порівняно з підприємствами розвинених країн; по-четверте, значний вплив на результати розрахунків здійснюють відмінності в інформаційній та законодавчій базах.

Не дивлячись на наведені недоліки, дані моделі можуть бути застосовані для підприємств України, оскільки вони все ж дають певні орієнтири щодо можливої кризи, яка супроводжує (або ні) на даному етапі підприємство, і тому можуть бути основою для розробки певних управлінських рішень.

Для прогнозування ймовірності банкрутства пропонують моделі й вітчизняні вчені-економісти, серед яких можна виділити моделі О. Терещенка, В. Вітлінського, А. Матвійчука.

Перевагою пропонованих моделей є те, що вони розробляються на основі інформації щодо результатів діяльності підприємств України, тому враховують особливості методики розрахунку показників, що містяться у звітності, а також специфіку зовнішнього середовища, в якому здійснюють діяльність вітчизняні підприємства. Питання щодо того, яку саме модель доцільно використовувати для оцінки ймовірності банкрутства підприємства, на даний час залишається відкритим, оскільки жодних рекомендацій з цього приводу немає. Аналітики, які використовують у своїх дослідженнях моделі, зазвичай обирають ту із них, яку самі вважають більш прийнятною. Вважаємо, що для оцінки ймовірності банкрутства підприємства доцільно використовувати не одну, а декілька різних моделей, ураховуючи специфіку підприємства, сферу його діяльності, розміри тощо. Підвищити надійність отриманих результатів можна також шляхом розрахунку показників у динаміці, а також шляхом співставлення отриманих результатів для підприємства з показниками аналогічних підприємств, які в даний момент або знаходяться на стадії сталого розвитку, або збанкрутували, або маючи всі підстави для банкрутства, все ж таки змогли подолати кризу.

Список використаних джерел

1. Altman E. I. Further Empirical Investigation of the Bankruptcy Cost Question. *Journal of Finance*. September 1984. Pp. 1067-1089.